

проф. д.ф.п.н. Петко Ганчев

Авторът проф. доктор на философските и на политологичните науки Петко Ганчев е роден на 18.10. 1941 г. в с. Староселци, Плевенска област. Завършва специалности “философия” и “история” в СУ “Св. Климент Охридски” през 1966 г. През 1968г. записва аспирантура/докторантура и защитава първа докторска дисертация през 1970 г. От 1971 г. до 1992 г. работи в системата на БАН – Институт по философия и Институт за съвременни социални теории като научен сътрудник, доцент и професор.. 1994/1995 г. работи в Институт по търговия към МТ. От 1996 г. е отново в системата на БАН – Институт за философски изследвания. Чете лекции по различни дисциплини в редица български университети. От 2001 г. до 2005 е народен представител в 39-то НС на Р България. От 2005 до 2010 г. е Извънреден и Пълномощен посланик и на Р България в Р Беларус. От 2010 г. е преподавател по философия в МВБУ. Почетен професор на няколко университета и гост професор в Русия, Беларус и Казахстан.

Петко Ганчев

ЕВРОПЕЙСКИЯТ СЪЮЗ И ЕВРАЗИЙСКИЯТ ИКОНОМИЧЕСКИ СЪЮЗ – КОНФРОНТАЦИЯ ИЛИ ДИАЛОГ И СЪТРУДНИЧЕСТВО?

I. ЕВРОПА НА КРЪСТОПЪТ

Анализът на какъвто и да е обект, система от действителността, в това число и самото човешко общество, може да бъде резултатен и да служи на практическата дейност на човека/човечеството, само ако отчита ролята на множеството фактори от вътрешен/собствен и външен (в рамките на по-голямата система/системи) характер в неговото еволюционно/историческо създаване и актуалната роля на някои от тези фактори, които авангардно в съвременната ситуация задвижват цялата система и предизвикват напрежение чрез различни процеси и явления. По отношение на обществените системи това означава да се отчита ролята не само на икономиката и политиката, но и на социалната сфера, на духовната култура, на геополитиката и окръжаващата среда. Този анализ ще бъде още по-полезен, ако успее да очертае главните тенденции/ линии на движение, варианти на възможното бъдеще и по такъв начин стане база за избор на вариант на действие, което да изведе на по-висока степен системата и разреши проблемите, застрашаващи нейния хомеостазис/ динамично равновесие.

В това отношение, когато разглеждаме Европа като континент-общност на държави и население, характеризиращо се с редица общокултурни ценности, които очертават специфичния им идентитет на “европейци” днес, не трябва да забравяме, казано

най-общо, че западната и източната част на тази Европа имат само до преди четвърт век различна продължителна историческа съдба, че западната част по силата на много исторически, политически и културни причини стана инициатор на създаването на ЕС – една нова уникална общност, с дълбоки демократични традиции, развити икономики и принципи на функционирането на социалната сфера, докато в същото време източната част мъчително и трудно излиза от една тоталитарна традиция на икономическата и политическата система и последвалата тотална разруха на икономиката, образованието, здравеопазването, социалната защита.

И още, че всички тези процеси на наддържавна финансова, политическа, икономическа, информационна, социална и т.н. интеграция в епохата на глобализацията и на демократизация протичат в рамките и в съответствие с принципите на един неадекватен неолиберален икономически модел на фундаментален маркетингизъм, който е чужд на историческата традиция на европейците. Този социо-икономически модел създава напрежение, усилено от геополитическите интереси и устремления на различните глобални и регионални сили към установяване на един нов световен ред. Това напрежение се породило през 80-те години на XX век, при възхода на неоконсерватизма известен като “тачъризъм-рейганизъм”, но в последвалите две десетилетия то придобило нови форми и измерения.

И ако рухването на държавния социализъм беше исторически катаклизъм, чието ехо дълго ще заглъхва, то налагането на ултралибералния модел на фундаменталния маркетингизъм не можеше да не предизвика сътресения в глобалната система, по простата причина, че се опитваше с “прости средства” на класическия манчестърски капитализъм, само чрез контрол над паричната маса, да регулира глобалната икономическа система на човечеството. Затова логически този неадекватен икономически модел, който фактически беше произведен и работеше в интерес на суперсилата САЩ, т.е. частно и национално егоистически и стимулираше нейните геополитически амбиции да изгради монополярен свят, не можеше да не доведе до криза, при това мащабна световна криза, която надминава по своите ефекти “Великата депресия” от 1929 г. Но при всяка криза започва разпад на старите обществени структури и мъчително раждане на нови структури. В това отношение ефектите от кризата са още по-мащабни, когато са обхващали цялата глобална система на човешката цивилизация. За това до голяма степен важен аспект на световната политика днес е, че тя е повече непредвидима, повече несистемна и повече опасна, както писа преди две години Hanns W. Maull.

По силата на различни фактори от обективен закономерен характер и от субективно движени интереси на определени държавни администрации и обществени групи с влияние в една глобална система са включени различни културно-цивилизационни блокове, продукт на различни истории и формирани в съответствие с различни ценностни системи, които не се стиковат, а се сблъскват и създават напрежение в цялата глобална система. В тази ситуация не се предлагат никакви сериозни решения за изход от кризата, както ставаше при предишните циклични кризи, разбира се, с различни последствия. Особено силно финансово-икономическата, дългова и социална криза удари Европа и конкретно тясно съвръзвания със САЩ ЕС. В края на същата 2011 година Spiegel online публикува статия на Fl. Gartmann, J.Uorge и V. Medik под символичното заглавие Eurokrise: Ein Gespenst namens Europa (Еврокризата: Един призрак с името на Европа), в която главният въпрос беше “В състояние ли е да оживее ЕС в своите сегашни форми? Или трябва силните страни да очертаят своя слаб край?” (2) В началото на 2014 година, независимо от плахите сигнали за “отлепване” от дъното в икономиките на САЩ и Европейския съюз, доминира по-скоро

сдържан реализъм, отколкото оптимизъм. Ситуацията е още по-тежка в страните на Европа извън ЕС, на Балканите и в бившите съветски републики. Това се вижда и от главните лозунги на проведения се в началото на 2014 г. форум в Давос Швейцария, а именно: “Бедствието като водеща истина”; “Възстановяване на икономическата динамика” и “Укрепване на социалната устойчивост”.(3).

Изходът от кризата и възстановяване на динамизма и привлекателността на ЕС ще зависят от много фактори от вътрешно политически, вътрешно икономически и вътрешно социален характер, а също от целите и характера на геополитиката и геоикономиката, които ще следва ЕС през следващите години и десетилетия както към своя главен съюзник и партньор САЩ, така и в не по-малка степен към страните от останалата част на Европа, която още не е интегрирана в Съюза – Беларус, Украйна, Молдова, Азербайджан, Грузия, Армения и разбира се, Русия на изток до Владивосток, а на югоизток – Турция. Изходът от кризата и бъдещето на ЕС ще зависят също и от страните от Африка и Близкия изток, които с нестихваща интензивност заливат страните на ЕС с мигранти, спасяващи се от военни конфликти и невероятната бедност.

Несъмнено Европейската идея ще получи подкрепа и нов импулс, ако продължи интеграцията на останалата континентална и цивилизационна част на Европа към ЕС. Тук обаче възникват много въпроси, които са свързани както със стратегическите интереси на ЕС, така обаче и на останалите страни от Източна Европа, особено онези от постсъветското пространство и на първо място Русия.

Ако въпросът с интеграцията на страните от Западните Балкани (Босна и Херцеговина, Сърбия, Македония, Албания и Косово) не е толкова сложен и е действително необходимо време, за да се подготвят те в някаква степен за интегриране в ЕС, то не така стои въпроса с европейските страни от постсъветското пространство, със самата Русия и с Турция.

Годините, които изминаха от обявяването на “Източното партньорство” на ЕС като форма на “мека дипломатия” за постепенно интегриране на Беларус, Украйна, Молдова, Азербайджан, Армения и Грузия в системата на ЕС показаха колко сложен е въпросът с преодоляване на исторически напластени стереотипи и сдържани в рамките на Съветската империя комплекси, които в амалгама с установените псевдомократични авторитарни режими, подхранвани от различните задкулисни олигархични структури, стимулират разнопосочни стратегически цели и интереси. Тук се наблюдават най-малко три вектора на ориентация и външнополитическо поведение. На първо място, една част от страните като Украйна, Молдова и Грузия, които имат териториални и етнически проблеми с Русия иска да се откъсне от доминацията на мощния си съсед, държал ги до преди две десетилетия в рамките на Съветската империя. Именно тези държави изпитват особено остро невъзможността и неспособността си да изградят за изминалите двадесет и пет години нова независима държавност и се намират в състояние на дълбока икономическа и социална криза.

Ситуацията особено се влоши след събитията от февруари–март 2014 година, когато в резултат от няколко месечни протести в Украйна, с моменти на въоръжен сблъсък, неопределителата се ясно (с ЕС или с Русия) и корумпирана власт на В. Янукович беше пометена, а след това в резултат от всенароден Референдум АРК-рим се отдели от Украйна и присъедини към Русия. (За да се разбере истината за Крим трябва да се знае не само историята - присъединяването на Крим към Русия през 1798 г., подаряването му на Украйна от Н.С. Хрущов през 1954г. без всякакви законови основания, поради чисто партократични съображения и нерешаването на този въпрос при разпадането на СССР в края на 1991 г. от правителствата на Русия.

Б.Елцин и Украйна – В. Кравчук).

Както е известно пролетта на 2014 г. въстанаха няколко области в Югоизточна Украйна – като впоследствие съпротивата се съсредоточи в Донецка и Луганска области. Лятото премина в интензивни боеве и обстрел с тежки въоръжения на градовете на тези области от страна на Украинската армия и различни доброволчески паравоени формирования от участници в Евромайдана – (Ноември 2013 – Февруари 2014) Загинаха над шест хиляди мирни жители и също участници в боевете. Споразумението от Минск (септември 2014г.) за спиране на огъня и започване на преговори между двете страни на конфликта дават надежди, че ситуацията ще започне да се успокоява и ще започне възстановяването на разрушената от Гражданската война и експесиите Украйна. (Факт е, че присъединяването на Крим към Руската федерация и помощта от нейна страна за сепаратистите/опълченците от Луганска и Донецка област доведе до много остро протовостоеене между ЕС и Русия и прилагането на цяла серия санкции, които вредяха и на двете страни в възобновената нова “Студена война”).(4)

Влязла в тежката Гражданска война, в условията на крехкото примирие (Минските споразумения) Украйна е изправена пред избор или да живее в тежък разлом и при нов конфликт да се разпадне в исторически формиралите се региони (Галиция, Прикарпатие, Източна Украйна и Киевска и Львовска области) или чрез постепенни реформи за предстоящия период от три години според приетия по инициатива на президента П. Порошенко закон за териториалната структура на Украйна да запази държавността си, но вече като федерална държава. Тази ситуация обаче независимо от решението на ЕС политически и икономически да асоциира Украйна оставя в далечното бъдеще нейното действително членство в Съюза. Подобна в някои отношения е и ситуацията с Молдова със самообявилата се за независима преди две десетилетия Приднестровска област. Грузия има също своите териториални проблеми с откъснатите от нея Абхазия и Южна Осетия в една няколкодневна война с Русия през август 2008 г.

Другият вектор на икономическа и геополитическа ориентация и поведение се представя от Азербайджан, който въпреки че се опитва да следва една балансирана политика между Изтока и Запада, между Русия и ЕС е в значителна степен включен в орбитата на Турция, която след четвъртвековното чакане пред прага на ЕС е на път да строи собствени стратегии и съюзи.

Третият и най-определен засега вектор е свързан с геополитическата, геоикономическата и военно-отбранителна стратегия на Русия да строи Евразийски съюз със страни от постсъветското пространство като РКазакстан, РБеларус, РАрмения и РКиргизстан, които по силата на много фактори от исторически, етнически, икономически, културен и ментален характер са свързани с Русия. (Анализът на това предизвикателство към цяла Европа и специално към Европейския съюз в параграфа за Евразийския икономически съюз - б.м. П.Г.)

Тук е мястото да подчертаем, че в настъпилата глобална епоха най-успешно могат да се осъществяват процесите на наддържавна финансова, информационна, икономическа, социална и др интеграция между близки по исторически, икономически и културно-цивилизационни характеристики общества и народи. Така се формират регионалните икономически блокове - центрове в глобалната мрежа на света, за които писа преди години Нобеловият лауреат по икономика Лестър Търоу в своята книга “Бъдещето на капитализма”, които блокове в голяма степен отговарят на представата за тектоническите плочи на Земята. Подобно на тях те са се обособили в процеса на една дълга хилядолетна еволюция и в това отношение всеки тежък сблъсък между тях е катастрофален за човечеството.

II. ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД БЪДЕЩЕТО НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

2.1. Без да повтаряме цялата история и предизвикателства по пътя на раждането и развитието на Европейския съюз, както установяването и работата на неговите институции във вече повече от 65 годишната му история (5) нека посочим накратко онези основни моменти, които представят замисъла вложен в този уникален исторически проект, неговата същност, неговите проблеми, противоречия и дилеми, които поставят много въпроси днес пред по-нататъшното му развитие и даже въпроса за разпадане или по-скоро за презареждане като условие да изпълни мисията си в настъпилата глобална епоха на нарастнали технологични възможности, но и на дълбоки неравновесия и още повече глобални рискове, предизвикателства и опасности.

В уникалния проект за един съюз на народите и държавите на Европа залягат идеите на Им. Кант и В. Юго, на В. Ратенау и А. Бриан, на Жан Моне и генерал Шарл дьо Гол. Важна е практическата инициатива и роля на френския външен министър от 50-те години на XX век Робер Шуман за привеждане в действителност Европейската идея, формулирана през май 1948 г. в Хага и развита впоследствие с първите съглашения, Римските и последващите договори от 1957 г. насам. Основните принципи и ценности на този Съюз на народите и държавите на Европа са свободата, демокрацията, мира, социалната справедливост, солидарността и субсидиарността.(6)

За съжаление финансово-икономическата и дългова криза, която по ефекта на доминото започнала в 2008 г. в САЩ ударила особено силно най-близкия им икономически, политически и културно съюзник и партньор – Европейския съюз силно разколеба европейците в правилността на следвания до сега път.

Измеренията на кризата в ЕС са многопосочни, те се проявяват както в стагнацията в много отрасли на икономиката - 1,5% или 0% растеж на БВП, във фалиралите хиляди малки и средни фирми, във високата безработица, която общо за Съюза нахвърля 13%, а за отделни страни като Испания, Гърция надхвърля 26%. Процентът на безработицата сред младите хора до 30 години е още по-висок, като някъде стига до 40-50%. Десетки хиляди не само загубиха работата си, но и жилищата си купени на кредит и изпаднаха в ужасна безнадеждност (Унгария, Испания и т.н.). Тези последици председателят на Европейския парламент социалистът Мартин Шулц нарече “катастрофални”. И ако за някои от западноевропейските държави като Испания, Португалия, Италия, а и Гърция кризата е фактор, който поражда мощни протести (списание “Times” нарече “Протестиращият” главното лице на 2011 година), то в България само в края на 2012 и началото на 2013 година обществото стана свидетел на самоубийствата на няколко семейства и самоzapалването на седем млади мъже от отчаяние и безнадеждност от безработица, бедност и дългове.

В тази ситуация лъсна с отвратителна сила зловещото лице на олигархичния капитал, който унищожаваше хиляди бедни и безработни хора, опитващи се да плуват в мътното, пълно с рискове за гибел море на “пазара без край”. По данни на ЕК от 2010 г. в ЕС са регистрирани над 80 млн души под прага на бедността, от които 55% са жени, а 20 млн са деца. В България, най-бедната страна членка на ЕС тази последна група обхваща почти половината от населението на страната – 48% са под прага на бедността. За последната година, въпреки някои козметични мерки на новото правителство ситуацията не се е много променила.

И докато в САЩ, независимо от висиящия с огромна сила 18 трилионен дълг се наблюдава през последната година известно оживление, то в Европейския съюз освен традиционно стабилните през последните десетилетия икономики на Скандинавия

динавските страни, Германия и Австрия няма особени надежди за подем в южните и източните страни членки на Съюза. Ситуацията е тревожна и за такава сила като Франция, която традиционно се счита за един от локомотивите на Съюза заедно с Германия, защото от обещанията на социалистите и президента Фр. Оланд за намаляване на безработицата и стимулиране на индустрията няма никакъв ефект, а напротив с надхвърлящия 2 трилиона евро дълг Франция заплашва стабилността на цялата финансова система на Съюза. Подобна е ситуацията и с Великобритания с нейния 2, 28 трилиона паунда дълг.

Но въпреки, че дамоклевият меч на дълговата криза виси със страшна сила не само над Франция и Великобритания, но особено над Италия, над Испания и над Португалия последната година се оказва разтърсваща за Евронзоната и цялата конструкция на ЕС с казуса формиран от дълговата ситуация на Гърция с над 300 млрд долара. В драматично разигралата се битка между “Тройката” – МВФ, ЕЦБ и ЕК от една страна и Правителството на Гърция водено от Алексис Ципрас, подкрепено от референдума на 5 юли т.г. бяха направени компромиси и отстъпки, които обаче не решават проблемите на Гърция и на целия ЕС с водената политика под диктата на Олигархата, а ги отлагат във времето.

Историческият опит учи, че периодите и епохите на кризи, особено ако те са тотални са време на проверка на издръжливостта на една обществена конструкция, на принципите и подходите на функциониране на системата на институциите на даденото общество, общност от държави или съюз с различна степен на интегрираност на неговите отделни страни-членки. Но те също така са и време на дълбоки преходи, трансформации в следваната дотогава линия, довела ги до кризата. От това дали ще съумеят да мобилизират силите си за радикална позитивна промяна зависи дали ще открият нови хоризонти на своето развитие или постепенно ще деградират и загинат.

Кои са причините за продължаващата вече осма година финансово-икономическа, дългова и социална криза в Европейския съюз и какви могат да бъдат спасителните решения за изхода от тази криза и откриване на хоризонт за народите на Европа и конкретно на ЕС? Това е големият, централният въпрос, който се поставя почти от всички сериозни анализатори през последните години. В цитираната вече статия от Spiegel Online се казва: ”Турбуленциите в Атина и Рим изправят Европа пред един централен въпрос: Е ли в състояние ЕС в своите досегашни форми изобщо да оживее?”(7)

2.2. Известно е, че причините за тази тежка тотална криза на системата на ЕС са обект на множество анализи през последните години, за чието изброяване само ще бъдат необходими десетки страници библиография. В случая това не е необходимо. Факт е обаче, също така, че някои автори се опитват да посочат системния характер на причините, а някои даже достигат до “корена на злото”, т.е. онзи фактор, който привеле в движение явления и процеси от редицата непреодолени или натрупани през последните години неблагоприятни за нормалното и ефективно функциониране на Съюза фактори. Сред първите е определено Timothy Carton Ash, който в голяма статия във “Foreign Affairs” – “Кризата на Европа (Кой е на Съюза съвместния подход и защо неговата систематизация е встрани?)” анализира цяла група причини, някои от които се сочат и от други автори. (8)

На първо място, Тимоти К. Аш сочи непреодоляната история с имперското самочувствие на Германия, Великобритания и Франция, която е била причина за много конфликти и катаклизмите на Първата и Втората световни войни през XX век. Тази история е свързана и с непреодоления национализъм от времената на ста-

ването на европейските държави-нации, особено активизирал се в годините преди Втората световна война и отново излизащ на дневен ред днес в условията на глобализацията. “Мека” проява на този имперски национализъм е егоизмът на развитите държави по отношение на новоприетите бивши “източноевропейци”, поради което вместо солидарност и стимулиране на разрушените им национални икономики се провежда неоколониален грабеж на суровини и богатства.

На второ място, Тимоти К. Аш сочи различните позиции по цял куп проблеми на историята, собствените проблеми на ЕС и отношенията му със САЩ, страните от БРИКС (Бразилия, Русия, Индия, Китай и Южна Африка) и по-специално на тези с Русия (което пролича и в незатихналата криза с Украйна) и Китай, с Турция, Иран и арабския свят на “Триъгълника” – Великобритания, Франция и Германия, върху чиято политика и позиции се издига носещата конструкция на целия ЕС.

Третата важна причина за кризата, според Тимоти Аш, са приемането на единната европейска валута – еврото, и създаването на еврозоната при непреодолените различия в развитието на икономиките, тяхната производителност и ефективност в отделните европейски страни-членки.

За четвърта причина американският автор сочи сериозният демографски проблем на ЕС, свързан със застаряване на населението и заедно с това отношението към имигрантите от Източна Европа, Азия и Африка.

От своя страна, френският автор Филип Дирибарн основателно смята, че в основата на историческото развитие на капитализма във водещите страни от ЕС, в отношенията между гражданите и държавата, в организацията и управлението на производството и цялата обществена дейност си казва думата менталитетът, националният характер на гражданите на тези страни, който основно се формира от тяхното разбиране на свободата като ценност и като принцип на действие. (9). Факт е, че англосаксонското, англо-американското разбиране на свободата се основава на идеите на Дж. Лок от неговите “Два трактата за управлението”, където свободата се основава на частната собственост, постигната чрез труда като “пространство” за разгръщане дейността на индивида. При немците това е разбирането на Мартин Лутер и Имануил Кант, според които свободата е отговорност, дълг към себе си и към всеки човек при реализиране на своя живот, избраната професия, отговорно участие в управлението на държавата, която изпълнява идеята за цялото. При французите в основата на свободата заляга нейното разбиране в единство със солидарността и равенството/справедливостта, т.е. в баланса на индивидуалните интереси и действия с интересите и действията на другите в обществото. Това е също така балансът на силите на властта – законодателната, изпълнителната и съдебната, провъзгласен от Шарл Луи Монтескьо и видян реализиран от Алексис дьо Токвил в американската демокрация. Тези три модела и принципа на свободата по различен начин се интерпретират от останалите европейски народи в тяхната политическа и икономическа система и традиция. Като правило можем да говорим, че с известни отклонения доминира концепцията на Франция и Германия и тя е залегнала в континенталния икономически, политически и социален модел на Европа и на ЕС.

И така, ако резюмираме посочените до тук причини за кризата и по-точно за нейния характер и липса на надежди, че в тези форми ЕС ще даде нов импулс на Европейската идея за Съюз на европейските народи, а не на европейските бюрокрации, можем да ги допълним и систематизираме по-цялостно логически.

Първо, неизживени имперски комплекси от водещите европейски държави както в техните отношения към другите “по-малки” членове, особено тези от Източна Европа, а така също в избора на отношенията си към Русия, Китай, Турция, Иран, Арабския

свят и т.н. и налагането им на останалите “по-малки” страни-членки.

Второ, небалансирани икономики на страните членки на ЕС, при това не само между първите 12 с останалите 16, а между всички. В този вид и икономическо и социално състояние ЕС не е цялостна хомогенна система, а пирамида. Това е Европа не само на “две скорости”, а Европа на “много скорости” и пълна аритмия в нейното икономическо и социално движение. Ако на върха на тази пирамида са проспериращите с високия си жизнен стандарт някои западноевропейски страни, то в нейното дъно са страните от Източна Европа – Латвия, Литва, България, Румъния, а също Португалия и Гърция, които приближават по своя социален статут страните от т.нар. “Трети свят”.

Трето, небалансирана енергетична система както между отделните страни, така и в много от самите страни-членки на ЕС. Като правило една страна акцентира на използване на енергия от възобновяеми източници, друга от атомна енергия, трета от конвенционални източници (въглища, нефт, газ и др.) и т.н., което не само влияе върху външната политика на всяка от страните и на Съюза като цяло, но и на поведението на Съюза като глобален фактор в опазване природата на Планетата. След Чернобилската авария (1986 г.) Германия решително обяви необходимостта от промяна в енергийната стратегия и акцентиране върху енергията от възобновяеми източници. За съжаление тази стратегия не се приема от Франция и Великобритания, които не само основават енергийната си система на атомната енергия, но и продължават да строят нови мощности. Полша продължава да използва предимно въглища в своите топлоелектрически централи. Разнопосочна е и стратегията на малките страни-членки на ЕС. (10) В същото време, за да компенсират нарастващата нужда от енергия от газ и нефт водещи европейски страни като Великобритания и Франция се включиха в геополитическата “игра” на САЩ с интервенцията в Либия и в конфликта в Сирия. И в двата случая ставаше дума за нефт и газ - тези мощни за сега енергоизточници. Флиртувайки години с либийския диктатор Муамар Кадафи управляващите кръгове на Франция и Великобритания не издържаха на предизвикателството, че като потребител на либийския нефт се включи мащабно Китай. И в името на демокрацията от западен тип и правата на човека устройва свалянето на диктатура, като обаче откриха пътя на хаоса в тази страна. Проблемът на Сирия е подобен. Най-светският режим в арабските страни, който беше близък на Запада неочаквано се оказа мишена на интересите на Саудитска Арабия, Катар, Бахрейн и Емиратите, по простата причина, че трябваше да проведат своя газопровод през територията на Сирия. В “играта” на поредната бутафория от т.нар. “Арабска пролет” се намесиха Иран, Ливанската шиитска групировка “Хизбула”, Израел и Турция, тласкана от неосманистките си амбиции. (11) Зад салафитските държави от залива и полуфеодалната Саудитска Арабия застанаха “демократичните” САЩ и Франция, подкрепяни информационно от целия Запад. Само решителната дипломатическа намеса на Русия, подкрепяна от Китай спря началото на един с непредставими последици военен конфликт в Близкия изток, защото след Сирия, следваше Иран и целия Арабски и ислямски свят. Пред невъзможността да пречупят режима на Б. Асад с действията на терористичните структури на “Ал Кайда”, “Джабхат ал Нусра”, “Ислямска държава” и т.н. и да реализират своя проект за газопровод през Сирия до Средиземноморския бряг Катар неочаквано тръгна на съюз с шиитски Иран, за да се включи в неговия проект за газопровод Иран – Ирак – Сирия..(12).В значителна част реакциите на водещите страни на ЕС – Германия, Франция и Великобритания по отношение на конфликта в Украйна се определяха от техните икономически интереси с Русия и зависимостта им от руския газ и нефтоп-

продукти и в не малка степен от натиска на САЩ, които се оказаха най-големия производител на шистов газ и нефт.

Четвърто, демографски дисбаланс и масирана имиграция. Културна идентичност и мултикултурализъм. Вече повече от 40 години населението на Европа застрашително намалява и единствените свежи сили идват от имиграцията, която в повечето случаи е от Африка и Азия и съвсем няма намерение да се интегрира в европейския културен модел.

Пето, разминаване между евробюрократията, нейните академично обосновани документи, лобизъм и инфантилни решения и реалностите в Съюза като цяло и в отделните страни, особено тези на периферията – Португалия, Гърция, България, Румъния, Латвия, Литва и т.н.

Шесто, псевдодемокрация, авторитаризъм, корупция, национализъм и популизъм. “Държави-мафия”. Събуждане на древния национализъм – (Полша, Литва – Украйна)

Седмо, ролята на следвания неолиберален модел на икономическо и социално развитие за нарастване на негативните явления и изостряне на противоречията, утежняващи кризата в ЕС и действително поставящи под въпрос неговото бъдеще.

Осмо, “повече Европа като съюз на европейските народи, а не на европейските бюрокрации” с техните зависимости.

Девето, следваната от ЕС геополитическа и геоикономическа стратегия през последните години на конфронтация с Руската федерация и нейния Евразийски икономически проект.

По всеки от тези моменти в списанията и вестниците на ЕС всеки ден се публикуват мнения на редица сериозни автори с техните идеи за преодоляването на тези причини.

В публичното пространство на страните-членки на Европейския съюз се е утвърдило едно обществено мнение за ролята на Великобритания, като например най-верния съюзник на САЩ в Европа, който доста често е леко резервиран към инициативите на страните от континента, друго е това обществено мнение за Франция, която се опитва ту да партнира на Германия като водеща европейска сила и фактор за решаването на европейските дела (Финансовия пакт, Минските договорености на “Нормандската четворка” за Украйна), ту в последно време като войнствен партньор на САЩ, който е готов или да ги замества в техните военни авантюри (Либия) или да им партнира евентуално (Сирия, Ирак), докато за Германия общественото мнение почти във всички страни-членки е, че това е “моторът” – икономическото и финансово сърце на Европейския съюз, а и на Европа. Факт е, че и в най-тежкия период на кризата Германия леко намали темповете на своя ход, но не ги спря като в същото време играеше решаваща роля в спасяването на Гърция, Испания, Италия, Кипър от дефолт. Разбира се, това се правеше не само с отпусканите кредити за погасяване на тежките дългове, в които бяха влезли финансовите системи на тези страни, но и със съответните препоръки и изисквания към партньорите, които трябваше да бъдат спасявани.

По такъв начин с икономическото и финансово доминиране на Германия над останалите, финансово слаби или влезли в тежки дългови задължения страни вървеше и доминирането в политиките за решаване на проблемите на тези страни. Това вече определено показваше ролята на Германия като хегемон на Европейския съюз, а оттук естествено и различните интерпретации на тази роля, на нейното приемане или на отхвърлянето ѝ от някои среди и народи на Европа. Затова може би не случайно немското списание *Internationale Politik* посвети броя си от май/юни 2012 г.

на въпроса за ролята на Германия като хегемон в решаването на европейските дела.

В първата статия "Fueren heisst nicht dominieren" (Wie Deutschland seinen Part in Europa spielen sollte) редакцията на списанието разговаря с ексминистъра на външните работи на Полша Радослав Сикорски, който е един от "най-смелите" критици на ролята на Германия като "хегемон". Р. Сикорски смята, че "ще бъде фатално, ако Германия изхожда от усещането, че може да наложи своя манталитет над останалите" и че "да ръководиш не означава да доминиращ" и също така, "да ръководиш не означава също да се съмняваш срещу желанието на един народ да действа".(13)

Втората статия с автор Gedeon Rachman е посветена на стила на ръководенето на процесите на глобализация в Европа от Германия – "Адвокат на глобализацията (Ако Германия иска да ръководи тя трябва по достойнство по-силно да се представи)" (14). Според автора, ако Германия иска да бъде смятана за "дома на силата" на Европа и като "център на сила" тя трябва да промени редица от своите политически и икономически подходи. В същото време обаче поемайки една значима роля за осигуряване на международната сигурност Германия решително се отказва от военните средства за това. "Wir ticken heute einfach anders" ("Ние сега просто се движим с друг ритъм"- отговарят германците, когато става въпрос за военни мисии и интервенции.). Г. Рахман смята, че ръководният стил на Германия изисква съответната политическа култура, която тя трябва да постигне в новата глобална епоха. Този "нов международен стил трябва да съответства на нейната национална политическа култура". Скептичността относно прилагането на военни средства не трябва да отказва Германия от конструктивната ѝ роля в развитието на ЕС. Новият стил трябва ясно да разграничава принципа от егоизма. Това означава също така външната ѝ политика да се опира на общественото мнение. В това отношение идеите на правителството на Ангела Меркел за необходимите реформи в страните от Южна Европа (Португалия, Испания, Италия, Гърция) са определено принос в общата оздравителна политика на ЕС. В същото време "помпенето" на европейската банкова система с повече от 200 млрд евро като средство за овладяване на кризата постави въпроси пред Конституционния съд на Германия, от една страна, а от друга стимулира антиевропейските настроения в държави като Холандия и Финландия.

В изработването и следването на новия стил на лидер-адвокат на Европейската глобализация Германия, според Г. Рахман трябва да се пази да не възпроизвежда стила на Хелмут Кол. В налагането на своята роля Германия нерядко, както стана по времето на френския президент Н. Саркози прекаляваше, Германия трябва да следва ялната позиция срещу всеки протекционизъм, даже това да ѝ коства противопоставяне срещу най-близкия си партньор Франция.

Но в заключение на тази статия авторът подчертава необходимостта от нова, балансирана политика спрямо Русия и Китай, която да преодолее комплексите на противопоставяне от годините на Студената война.

Ако във втората статия се посочваше какъв трябва да бъде един хегемон на Европа в глобалната епоха, то в третата на Ханс Кунднани "Какъв хегемон" или по-точно "Що за хегемон" (15) се критикува тази роля, като се сочи, че или Германия е един "колебаещ се хегемон/лидер", или е "хегемон въпреки волята/желанията си". Авторът смята, че за реализиране на истинската си роля на хегемон като стабилизиращ фактор на системата на ЕС тя трябва да се ръководи от нормите на един хегемон, подредени йерархически. Само, когато един хегемон в качеството на лидер има ялната представа за опасностите от дестабилизация и кризи той може да изпълни своята роля. Авторът се позовава на едно изследване на Чарлз Киндлебергер на "Великата депресия" от 1929-1933 г. когато САЩ не са поели отговорността да бъ-

дат хегемон се стига до катаклизма на Втората световна война. Идеята за “плана Маршал”, която САЩ прилагат след войната е всъщност идея на Ч. Киндлебергер. В този дух ролята на Германия като хегемон трябва да не допуска нестабилност в системата на ЕС, даже и с цената на жертви. Авторът препоръчва вместо да се стреми да бъде най-големият експортър в света Германия повече да се загрижела за малките страни на ЕС, чиито икономики са в дълбока депресия.

2.3. По всеки от посочените по-горе пунктове, които очертават проблемните области на ЕС и които усилват скептицизма на размишляващите върху бъдещето на Съюза европейски граждани могат да се напишат отделни статии и даже книги, но в случая задачата не е в това, а по-скоро да се посочи възела от противоречия, които отдалечават реалностите на живота на европейските народи от идеите на пионери-те-основатели и от програмите на бюрократите от Брюксел. Защото, ако по-горе ставаше дума за “сърцето” и фактическия “локомотив” на композицията ЕК – Германия и нейните отговорности в качеството на хегемон/лидер, то не трябва да се забравя, че номинално ЕС има своя управляващ център в лицето на всичките си институции, от които на първо място Европейската комисия (ЕК) и Европейския парламент (ЕП). Но “именно тук е заровено кучето”. Защото и двата органа не са ефективни и ползващи се с доверие, защото и двата органа са съставени по един полулегитимен, псевдодемократичен начин. Почти целият Европейски парламент, избран с квоти в съответствие с Лисабонския договор и формално представляващ отделните страни членки е избран с относително мнозинство от малцинството участващи в изборите граждани на отделните страни-членки и по този начин фактически не представлява съответните страни и народи. Това първо. И второ, почти всичките му законодателни инициативи или нямат строго задължителен характер за националните законодателства или пък се интерпретират в съответствие с интересите на управляващите в този период политически партии и коалиции, които в отговор приемат съответните документи и закони, но като правило не се грижат за стриктното прилагане на заложените в тях клаузи и разпоредения. По такъв начин кипи един безсмислен труд по изготвяне на наукообразни и красиво звучащи документи, за които се харчат огромни средства (не трябва да се забравят фактите, че само за срока на своите мандати евродепутатите получават средно близо по 1,5 милиона евро плюс възнагражденията на десетките им сътрудници и обслужващ персонал от над 70 х. чиновници, които също са значително по-високи от средните възнаграждения в страните-членки) и които документи са далече от реалностите на живота в страните-членки на ЕС. Това също е един от факторите, които усилват евроскептицизма и нарастване на популистките и националистически тенденции, почти във всички страни на Европа, както става след края на Първата световна война и се подготвя заряда за Втората световна война...

Тези тенденции се усилват и от утежняващата се с всеки ден ситуация с естествения демографски ръст и масирано заливащата ЕС миграция.

Факт е, че дългата съвместна история, обща съдба, общи фактори на материално и духовно развитие и вътрешен обмен между европейските народи, независимо от тежките междудържавни конфликти и войни от политическо, икономическо и религиозно естество през вековете определено са довели до формирането на нова културна идентичност – “европеец”, различна от тази на народите от другите региони и регионални цивилизации, и която през последните десетилетия след края на Студената война и краха на държавния тоталитарен социализъм създава и своя етнически субстрат като “суперетнос”. <Разбира се, този нов “суперетнос” не е хомогенен, а по-скоро можем да говорим за две негови съставляващи части от западно

(собствено) европейци и източноевропейци. Причините за това деление са дълбоки, заложи в историята, в различната политическа съдба и не на последно място от различното присъствие на ценностите на християнството като римо-католицизъм и православие. При това в източната част на Европа, на ЕС има значителни анклавни с изповядващо исляма население, да не говорим за новите значителни маси мигранти от Африка и Азия в западната част, изповядващи също исляма и не определящи се със самосъзнание на “европейци”.

Но така или иначе основната маса именно на този формиран нов човешки фактор е главният субект на ЕС, на неговите политика, икономика, духовна култура и той е, който е съпричастен към бъдещето на Съюза. По различни причини от икономически, социален, културен и ментален характер, обаче, населението на ЕС от собствено европейски произход неудържимо застарява и естествено отслабва като фактор, който трябва да издържи съревнованието с останалия динамично развиващ се свят за просперитет за своето бъдеще. На този фон на преден план излиза въпросът свързан с имиграцията в ЕС, и то главно в неговата водеща в икономическо отношение част.

Но, ако потоците от вътрешна миграция, в съответствие с принципа на свободното движение на хора, капитали и стоки, от Източна Европа към Западна и Южна Европа и от Южна Европа към Западна и Северна Европа не създават особено напрежение, освен свързаното с ромските групи от Източна Европа към Западна и Северна Европа, то главното напрежение е от непрекъснатия интензивен поток от Азия и Африка. Този поток усилва своите вълни, особено при военни и други катаклизми в Северна Африка и Близкия и Средния Изток, и тогава положението става катастрофално за приемащите страни.

Комплексният ефект от процесите на миграция в ЕС беше отразен преди десет години от Gallya Lavah в нейното документално изследване “Immigration and Politics in the New Europe”, базиращо се върху множество статистически данни от Eurostat, Eurobarometer и други изследвания.(16)

Преди всичко, както посочва Галя Лавах, а преди две години признаха по различен повод канцлерът на Германия г-жа Ангела Меркел, премиерът на Великобритания г-н Дейвид Камерън, а преди него и експрезидентът на Франция г-н Николя Саркози “мултикултурализмът” като политика на интегриране и включване на имигрантите от Азия и Африка в структурите на европейските общества “претърпя поражение”. Неведнъж, по повод на различни събития свързани с имигрантите, те призоваваха политиката на “права и свободи на личността” да се обвърже с “политиката на отговорности и задължения.”

Три са главните негативни последствия от имигрантския поток в страните от Западна и Централна Европа, а след вълната от сирийски бежанци и в Източна Европа:

На първо място, бърза промяна на демографската картина в повечето държави, приели имигранти от Азия и Африка. Преди 10 години Eurostat сочи, че за две десетилетия имигрантите в Австрия вече съставляват 728,2 хил. или 9% от населението на страната, за Белгия те също са вече 9% или 910 хил., за Франция са 6,4% или 3,597 хил., за Германия данните са – 8,8% или 7,173 хил., за Швеция са 6% или 531 хил., за да достигнат в Люксембург 34,1% или 142,8 хил. и т.н. Десетилетието след 2003/2004 г. отбеляза бързо нарастване на тези показатели. Днес почти във всички западноевропейски страни мигрантите изповядващи ислям надхвърлят 10% от населението на тези страни. Като се отчете, че тенденциите на потоците от мигранти към ЕС нарастват с 20-30% всяка година, то според реалистични прогнози на израелски и други наблюдатели към 2050 година може да се очаква радикална про-

мяна на демографската картина на повечето европейски страни с доминация на афро-азиатско население, изповядващо ислям.

На второ място, това население по правило е ниско образовано и му липсват каквито и да било професионални умения за работа в една високотехнологична икономика. Това население като правило натоварва социалните фондове на европейските общества, без да предлага възвръщаемост чрез ефективно производство.

И на трето, не на последно място, това са хора, които са свързани по един или друг начин с наркотрафика и търговията с жени, с всякакъв род криминални престъпления. Данните още от 2000 г. на Eurostat сочат, че 39% от престъпленията от такъв характер са дело именно на имигрантите от Азия и Африка. Днес те надхвърлят 50%.

Към тези три негативни последствия не можем да не повторим и обстоятелството, че като правило имигрантите от Африка и Азия изповядват исляма и са носители на консервативните традиции на това вероизповедание, което неведнъж предизвиква конфликтни ситуации в европейските страни. Факт е, че именно от тези среди, дори от второ и трето поколение се набират екстремисти за терористични акции в Европа и в други райони на света. Все по-реална става опасността от имплантиране в европейските общества на ядра/клетки от Ислямска държава (ИД), която като квазидържава набира армията си не само от местното арабско и друго изповядващо исляма население на Близкия и Средния изток и Северна Африка, но и от Европа и Русия.

Всичко това, посочено в тезисен вид, поражда напрежение в обществата на страните от ЕС и увеличава рисковете пред обикновените граждани. Затова, неслучайно 54% от гражданите на ЕС считат, че наличието и нарастването на тези неинтегриращи се имигрантски маси население са “голям проблем”, а само 34% смятат, че те не са проблем. Без да забравяме и другите фактори и причини, за които ще стане дума по-нататък, не можем да не подчертаем, че именно бързото нарастване на нискоквалифицирана, нискообразована и неинтегрираща се културно маса на населението, изповядващо друга, предимно мюсюлманска религия, става мощен стимулатор за появата и активизирането на различни националистически партии в Европа. Под въпрос е поставена културната и цивилизационна идентичност на Европа като предимно християнска цивилизация, а с това и нейното бъдеще като общност, изповядваща елинско-римските и юдео-християнските принципи и ценности. В този смисъл, както се получи за няколко десетилетия в сръбско Косово, изповядващите други нехристиянски принципи и ценности имигранти в съответствие със своите традиции на интензивен демографски растеж подготвят новите “биологически бомби” на ЕС и въобще на Европа. Тези явления все по-често ме заставят да поставям въпроса дали европейския етнос/суперетнос, в съответствие с теорията на последния “велик евразиец” Л.Н. Гумилев за етногенеза, не е просто остарял и изчерпал пасионалната енергия, която изведе Европа от маргинална регионална цивилизация след XV век начело на човешката цивилизация, овладявайки нейните неовладяни и слаби пространства и налагайки принципите и ценностите на универсалната цивилизация? И също така да си спомним предсказанието от фундаменталния труд на Освалд Шпенглер “Залезът на Европа” (1922), че след някой и друг век няма да говорим за германци, французи италианци и т.н.

2.4. Така или иначе, освен посочените по-горе проблеми, които “мъчат” ЕС не можем да подминем такива явления като псевдодемокрацията в бившите социалистически страни от Източна Европа, която псевдодемокрация е фасада за процъфтяване на авторитаризма и олигархията, както и свързаните с това явление ко-

рупция, популизъм и естествената реакция на национализма.

Отгласвайки се от тоталитарните структури на държавния социализъм, по силата на дълбоките политически стереотипи на управление, пръкналия се след краха на “перестройките” нов политически елит така и не стигна до либералната демокрация, разбрана не само като процедури и правила, а и като принципи и ценности, като култура, налагайки вече повече от две десетилетия формите на псевдодемокрацията, на авторитаризма. Тази фасадна демокрация стана много удобна форма, в която вилнееха различни тъмни олигархични кръгове, бандитски структури и корупция. Изискванията на Брюксел да се прилагат критериите от Копенхаген не доведоха до радикална промяна в съдебните системи на бившите социалистически страни-членки и само като изключение в Румъния осъдиха бившия министър-председател Илия Настасе и бившия министър-председател на Хърватия Иво Санадер за корупция в особено големи размери.(17)

В същото време въпреки многото сигнали, документи и публикации във все още демократичния независим печат за корупция и тъмни престъпления в редица от другите бивши социалистически страни, вече от 2004 и 2007 г. членки на ЕС съдебните системи в тези страни или мълчат или влачат дълги процедури “по изясняване” на ясни факти. Машабите на организираната престъпност и срастването ѝ с държавния апарат в някои от тези страни като България, по времето на управление на ПП ГЕРБ (Граждани за европейско развитие на България) с премиер Бойко Борисов, доведоха до публикации във водещи световни списания като *Foreign Affairs*. (18). В този период бяха публикувани множество материали за “тъмното минало” на премиера в такива авторитетни европейски вестници като *Tageszeitung*, *Neues Zuericher Zeitung*, *Der Standart*, *Die Presse*, но както ръководните институции на ЕС, така и българската Съдебна система мълчеше. Мълчи и досега. Въобще, както констатира често водещи европейски издания “европейските политици редовно произнасят хубави речи за демокрацията и човешките права, обаче същевременно правят бизнес с диктатори, особено шефове на правителства на страни с ресурси”. (19).

Ръка за ръка с псевдодемокрацията и авторитаризма, благодатна почва за корупция и престъпления от всякакъв характер върви и популизма. В различна степен отделните бивши социалистически страни-членки на ЕС преминаха през управлението на популистки партии и движения. Може би тук първа беше Словакия, която през 1998 г. избра за премиер министър бившия боксьор Владимир Мечиар. От 2009 до 2013 г. България имаше за премиер един пожарникар и заместник министър-председател, отговарящ за сигурността, един физкултурник. Днес те отново са във властта. За каква държавност можеше да става дума?! Не останаха по-назад и такива демокрации като Италия, която с кратки паузи избираше за премиер скандалния с бизнеса и аферите си с жени Силвио Берлускони. Но тези хора бяха приемани най-радушно от останалите евробюрократи и лидери на водещи страни-членки на ЕС като Ангела Меркел и Дейвид Камерън.

Всички тези проблеми на псевдодемокрация, на псевдосолидарност на богатите с бедните страни, на псевдосправедливост в дейността на съдебните системи, на инфантилни решения на бюрократите на ЕС, на фалш и лицемерие, не можеха да не предизвикат радикални настроения и възникването и укрепването на националистически движения и партии. Особено интензивен стана този процес след последните разширявания на ЕС и нарастване на потока на имигранти от Източна Европа към Западна и от Африка и Азия след инвазиите и конфликтите в Близкия и Средния изток.

Понастоящем след изборите за Европарламент през май 2014 г. има представители на националистически партии и движения от почти всички парламенти на

ЕС и в този на Швейцария. ... В самите страни на ЕС разпределението на десни националистически партии и движения е: Белгия – 8%, Дания-12%, Финландия – 19,5%, Холандия – 10%, Швеция – 5%, Австрия – 20%, Швейцария – 23%, България – 9%, Италия – 9% и Гърция – 5%. Най-мощни и с висок авторитет в своите страни и в европейското пространство са: Френският национален фронт с лидер Марин льо Пен, Холандската Партия на свободата – Герд Вилдерс, Британската партия на независимостта – Найджъл Фараж, Гърция – “Златна зора”, Италия – Северна лига, Финландия – ПП Истински фини, Унгария – “Фидес”, България – “Атака” и НФС(Национален фронт за спасение на България) и др. На състоялите се нови парламентарни избори през април т.г. ПП “Фидес” (Унгарски граждански съюз) под ръководството на премиера Виктор Орбан спечели 44,4% или 133 депутати от 199 членния Парламент на Унгария, а крайно-дясната ПП “Йобик” спечели 21%. Неотдавна лидерът на ФНФ Марин льо Пен заедно с ръководителя на Холандската Партия на свободата формираха група “Евроалианс за свободата”. Към тях веднага се присъединиха Италианската Северна лига, Австрийската Партия на свободата, шведските демократи, Антиимигрантската партия на Дания - “Датската народна партия”, която на състоялите се неотдавна парламентарни избори спечели 21%, както и новият Фламандски алианс, който иска Белгия да се раздели на две самостоятелни държави – Фландрия и Валония.

Както заявява в една своя реч Марин льо Пен националистическите партии “събуждат”, хващат “невидимите” и ги вкарват в борбата за тяхното достойнство и свобода. (20).

Всички тези партии са категорично против засилването ролята на Брюкселските бюрократи, против федерализацията на ЕС и са за ЕС на народите, на отечествата. Като правило те са против американизацията на Европа и зависимостта на европейските лидери от Уолстрийт. Те са против сключването на Трансатлантическия договор за свободна търговия между САЩ и ЕС. Естествено е те да са против масовата имиграция от Африка и Азия, която подменя културната и цивилизационна идентичност на Европа като християнска цивилизация. Те излизат с редица идеи и програми за решаване на социалното състояние и демографските проблеми на страните членки на ЕС. Казано накратко те са за рестартиране на Европейския проект и за други стратегии в икономическата, социалната, демографската, културната и външната политика. По принцип те са за партньорски отношения с Русия и новосформиращия се Евразийски съюз, а не за конфронтация под диктата на САЩ.

На проведените през май т.г. избори за Европарламент националистическите партии и движения, организирани около “Евроалианса за свобода” спечелиха почти 30% от гласовете на избирателите и по такъв начин станаха третата политическа сила, която ще се бори за нова алтернатива в политиката на ЕС.

Проявите на европейския национализъм ги видяхме и в проведения на 18.09. 2014 г. Референдум за независимостта на Шотландия от Обединеното кралство (Великобритания) и в постоянното напрежение в Белгия(Фландрия) и в проваляния Референдум в Каталония, и в намеренията на италианските партии от Падуа за автономия, Тирол в южна Австрия и т.н. Така че “единна Европа” по трафарентите на евробюрократите е заредена с огромно напрежение, което изисква нова адекватна политика за бъдещето.

Когато говорим за явленията на европейския национализъм не трябва да пропускаме и такъв парадоксален факт като събуждането на древния полски национализъм, който мечтае за възраждане на “Реч Посполита” вече като Четвърто нейно издание и древния литовски национализъм, който във връзка със събитията в Укра-

ина започна да мечтае за възраждане на Великото княжество Литовско от XII-XV в. Но този национализъм няма синхрон с другия "нормалния" национализъм на европейските народи, за който стана дума по-горе и за който тепърва ще се говори.

2.5. Възъщност къде са заложили дълбоките причини, които по същество подмениха високия демократизъм и хуманизъм, който вложиха в проекта за Съюз на европейските народи неговите "отци" - Жан Моне, генерал Шарл дьо Гол, Робер Шуман (Франция), Конрад Аденауер (Германия), Алчиде ди Гаспери (Италия), Пол-Анри Спак (Белгия)? Къде е заровено "злото", което измести движението на европейските народи по техния собствен път?

Ако трябва с едно изречение да се отговори, тези причини са заложили в подмяната на континенталния икономически, социален и духовно-културен модел на развитието на Европа и конкретно на ЕС установен след Втората световна война, чието ядро съставляваха принципите на социалното пазарно стопанство и социалната държава, който беше извел Германия, Франция, Италия, Швеция, Дания, както и останалите западноевропейски държави в челото на света и направи ЕС привлекателна общност за всички европейски страни и народи. Подмяната беше извършена в края на 70-те и началото на 80-те години на XX век с налагането на принципите на неолиберализма в икономиката, социалната сфера и духовната култура и овладяването на европейските политически елити, които са финансово зависими от Уолстрийт. Не трябва да се пренебрегва и ролята на СМИ (медиите), които 80% са под контрола на САЩ, които ги финансират и направляват в "правилната" посока.. Впоследствие след краха на държавния социализъм в страните от Източна Европа именно тези страни дадоха нов импулс на заглъхващия в САЩ в края на XX век неолиберализъм и окончателно го укрепили в Европа и в други региони на света, а самите те станаха най-яроистните "атлантисти" и сателити на САЩ във всичките им военни авантюри.

Идеалното състояние на една система от цялостно взаимосвързани процеси и явления в потока на Универсалната еволюция/история е състоянието на динамично равновесие, известно в кибернетиката като "хомеостазис". В това отношение до прилагането на принципите на неолиберализма – монетаризма дело на Чикагската школа на Милтън Фридман от 70-те години на XX век и за първи път приложени от А. Пиночет след 1973 г. в Чили, от Англия при Маргарет Тачър (1979), а след това и от Р. Рейгън в САЩ под флага на "неоконсервативната революция" (1981) беше по същество силен трус в системата на европейската икономика и социална сфера и фактически разбих нейното динамично равновесие, хвърляйки я в екстремно напрежение. Защото формално приличните рецепти на Чикагската школа да се контролира само паричната маса в нейното обращение в икономическите и обществени процеси доведе до дълбоки неравновесия. В последна сметка тези процеси доведоха не до оздравяване на икономиката на САЩ, а до дълбока криза, която повлече и икономиката на Европа и останалия, приел рецептите на Вашингтонския консенсус, свят.

Най-дълбокият порок на монетаризма или на неолиберализма, продукт на неоконсервативната революция на М.Тачер-Р. Рейгън, както той влезе в световна употреба като комплекс от взаимосвързани идеологически внушения, е неговият пазарен фундаментализъм. "Световната капиталистическа система се поддържа от идеология, - писа Дж. Сорос в своята книга "Кризата на световния капитализъм", - която се корени в идеологията на съвършената конкуренция. Съгласно тази теория, пазарите се стремят към равновесие, а равновесното положение означава най-ефективното разпределение на ресурсите. Всякакви ограничения на свободата на

конкуренцията, снижават ефективността на пазарния механизъм, затова те не следва да бъдат допускани.” Дж. Сорос сравнява пазарния фундаментализъм на неолиберализма с идеологията и практиката на свободния пазар (*laissez faire*), но справедливо подчертава, че тук този принцип е доведен до предел, до догматична патология, както в марксизма ролята на държавата. Но “магията на пазара”, както се изразяваше каубоят-президент Р. Рейгън, не ражда принцеси, а чудовищни деформации в националните и световните икономики. “Пазарният фундаментализъм”, както ще направи по-нататък ново сравнение Дж. Сорос със социалдарвинизма, разглежда човешкото общество едва ли не като джунгла, където побеждава и оцелява по-силния и по-хитрия.

Логиката на неолиберализма е логиката на “черно-бялото” мислене. В това отношение тя напомня примитивните версии на марксизма-ленинизма, според които, ако частната собственост поражда експлоатация и кризи, то държавната собственост няма да ги поражда и е панацеята на социалната справедливост. Така и неолиберализмът, след като обяви държавата за лош собственик и управляващ производството абсолютизира ролята на частната собственост като най-ефективна форма на собственост и на управление. По такъв начин универсализирането на принципите на пазара доведе до поглъщането на цялата система от обществени отношения (системата на здравеопазването, образованието, духовната култура, социалната защита и т.н.) в съвременните капиталистически общества от системата на пазара, което доведе до тяхното патологично израждане. Всъщност, както показват много примери на развития капитализъм ефективността на едно производство не зависи от формата на собственост - държавна или частна, а от методите, принципите и формите на управление и реализация на тази собственост, както и ефективността на всяка сфера зависи от прилаганите в нейната организация и управление адекватни на нейната същност принципи и подходи..

Прекият резултат от неолибералното цунами, което заля света и особено най-близките съюзници на САЩ като ЕС е, че за изминалия вече четвърт век породил множество неравновесия и деформации. Бяха затворени стотици и десетки хиляди малки и средни предприятия, масова безработица, която в някои страни достигна над 20% от работоспособното население, висока задлъжнялост на водещи държави в световната икономика, от които в ЕС Гърция, Испания, Португалия, Италия, Франция, Кипър и т.н. Неолибералният пазарен фундаментализъм доведе до рязка поляризация на обществата – малки олигархични групи против милиони бедни. И това не само в бедните страни, а и в богатите европейски държави. В самите САЩ – епицентърът на неолибералната ерупция, по предпазливите признания на официалните власти, 300 фамилии притежават богатства и доходи колкото всичките 300 милиона жители на тази страна. В света през 2013 г. сп. “Форбс” посочи, че вече имало 1426 мултимилардери, но английският в. “Индипендън” на свой ред констатира, че тези мултимилардери имат богатства и доходи колкото 4 милиарда души на планетата.

Без да продължаваме да изброяваме всички последствия от приложението на неолибералния модел в сферата на икономиката, социалната сфера и духовната култура, за които стана дума и в началото при констатациите на глобалната криза, в която се намират света, Европа и конкретно ЕС, нека погледнем към проектите за реформи в системата на ЕС, които претендират да му открият хоризонт да преодолее кризата и да отговори на надеждите и очакванията на народите на Европа. Защото и на най-закоравелите бюрократи е ясно, че ЕС няма да се разпадне и може да има бъдеще, само ако направи необходимите реформи, ако се презареди...

2.6. Само до преди година и половина, преди да станат събитията в Украйна

и преди да стане ясно, че ръководните институции и личности на ЕС не предлагат ефективни решения за изход от кризата освен т.нар. “Фискален пакт” можеше да се говори, че по инерция от предишните десетилетия в битката за бъдещето на ЕС на изборите през май 2014 г. мереха сили групата на десните партии – консерваторите и групата на социалистите. Но разтърсването на структурите на Европа и конкретно на ЕС изведоха решително на предни позиции и националистическите и патриотичните партии и движения и затова тяхното виждане за бъдещето на ЕС не трябва и не може да бъде пренебрегнато.

По такъв начин с риска да огрубим множеството идеи и предложения за бъдещото развитие на ЕС можем да ги обобщим в три големи групи, а именно: а) Изграждането на ЕС като федерация по подобие или нещо различно от САЩ с усиляване на политическата роля на ЕК и ЕП върху основата на неолиберализма; б) Усиляване ролята на демократичното регулиране на пазара и възстановяване ролята на социалната държава; с) Изграждането на ЕС като Съюз на европейските народи, а не държави и бюрокрации и акцентирание на суверенността на ЕС в отношенията му със САЩ и развиване на партньорски отношения с Русия и евентуалния Евразийски съюз.

А) Въпреки, че формално в Стратегията “Европа 2020” и в “Европейската платформа срещу бедността и социалното изключване” ЕС загатна за връщане към своята икономическа и социална идентичност, но в лицето на своите ръководни органи в основните институции – Европейската комисия (ЕК), Европейския парламент (ЕП) и Съветът на Европа /(СЕ), в който доминираха представителите на десните консервативни партии продължи да следва принципите и рецептите на неолиберализма, в резултат на което вместо да стимулира производството и заетостта те се заеха да спасяват банките в Еврозоната. Тази операция погълна 200 млрд евро без каквото и да е ефект за производството. Проява на тази политика беше и широко рекламираната идея за “Фискален пакт”, който трябваше да върже ръцете на националните правителства за каквито и да са инициативи за икономически растеж. По такъв начин проповядвайки загриженост за стимулиране на икономическия растеж на страните от ЕС предвид на застрашителните прогнози за тяхното осезаемо изоставане от други райони на света, а също така да реши проблема с бедността като отдели средства за образование и здравеопазване институциите на ЕС в лицето на своите ръководители представляващи консервативните десни партии стопираха всеки растеж. Нещо повече, вместо да се вслушат в препоръките на такъв авторитетен европейски политик като Джефри ван Орден, че най-добрият път за ефективно управление на ЕС е да се намалят дирекциите и бюрокрацията, а също така проектите и бюджета на ЕС и да се създаде възможност за повече конкуренция/съревнование между отделните държави и региони (21), водещите фигури на ЕК като Жозе Мануел Барозу и Вивиан Рединг няколкократно в различни свои речи и интервюта пледират да се дадели повече политически права на ЕК и ЕП и въобще ЕС да прерасте в една федерация с доминиращи централни органи на властта.

Болшинството поддръжници на тази идея не скриват, че техния образец за ЕС като федерация са САЩ.. Така например Натан Варшавски пише, че “държавите на ЕС се движат, макар и външно бавно в посока към един държавен съюз според образеца на САЩ”(22)

Много по-интересна е, макар и не изяснена като реална конструкция идеята на министъра на финансите на Германия Волфганг Шойбле (W.Schoible), представляващ ХСС. В едно интервю за Spiegel online от 23.06.2012 г. той предвижда скоросен Еврореферендум за бъдещето на Европейския съюз. Той “изисква повече политическа тежест за Брюксел,, като ЕК трябва да се развие като едно ефективно Пра-

вителиство.”Той очаква в скоро време Германия да приеме нова Конституция. “Досега държавите-членки в Европа винаги имаха последната дума. Това повече не може да продължава. Ние трябва в повечето политически области да възложим повече компетенции на Брюксел, без да може която и да е национална държава да блокира решението.””Европа на бъдещето не трябва да бъде федерална държава по образа на САЩ или на Федералната република (Германия - б.м. П. Г.). Това е един зареден с високо напрежение опит.”- казва В. Шойбле. Като допълнителен аргумент за своя проект, който се споделя от Ангела Меркел, Фр. Оланд и другите днешни лидери на Западна Европа В. Шойбле-една от ключовите фигури на няколко кабинета на Германия, привежда усилващите се процеси на интеграция и глобализация и на този фон желанието на отделните страни-членки на ЕС всяка да върви по своя път “не може и не трябва да бъде!” (23)

Съзвучни с тези политически проекти за бъдещето на Европа от представителите на десните политически консервативни сили са и позициите по отношение на моралните и традиционни ценности на експрезидента на ЕС Херман ван Ромпой. В една реч произвесена 9 ноември 2013 г. в Берлин по случай 24 години от падането на Берлинската стена той заявява, че такива традиционни понятия като “държава”, “нация”, “родина”, “семейство” в съвременната глобална епоха губят своя смисъл и трябва да се отправят на бунището на историята. Той призовава да не се спира имиграцията от другите континенти, които се стремят към Европа като най-богатия континент.”Солидарността в тази област трябва да предизвиква в нас гордост”- заключава Х. ван Ромпой. По-нататък той призовава да преразгледаме понятията като “родители”, “семейство”, “нация”, “Родина” и т.н”(24).Както се казва в подобни случаи: “Без коментар!”

В) В една голяма статия в списанието “Internationale Politik und Gesellschaft” озаглавена “Ausbau oder Rueckbau?...” (Надстройване или разрушаване? Барieri и пътеки за задълбочаване на демократическата и социална интеграция” Hans Wolfgang Platzer посочва, че управлението на кризи във властовата архитектура на ЕС е обременено от технократически, хегемонистки и вътрешнополитически образци. Сега действащата стратегия на ЕС за овладяване на кризи е в духа на неолибералната държава. В същото време задълбочаването на интеграцията изисква усиление на социалните решения. Но всяко демократизиране на системата изисква корекции в пътищата на развитие. Според Ханс Платцер пред ЕС на сегашния етап се изправят три въпроса-дилеми: 1. дерегулиране или държавно регулиране на пазара?; 2. държавата срещу наднационалните институции?; и 3. Субсидиаритетът срещу транснационалната солидарност и социоекономическата кохезия?.

Според Х. Платцер “предстоящото надстройване в духа на социалните решения обхваща три крайъгълни камъка: първо, да се координира социалната политика в целия ЕС като се обвърже с макроикономическите показатели във всяка отделна страна-членка; второ, да се изработят стандарти за минимум професионална подготовка на младите хора, трудова заетост и минимум доходи в съответствие със стандартите на всяка страна-членка на ЕС; трето, да се проведе реформа в цялата система на социалната политика като тя се осигури финансово и гарантира с механизмите на социалната солидарност.

Х. Платцер смята, че за реализирането на тези цели ЕС трябва да приеме две стратегии – краткосрочна и средносрочна и че Съюзът се нуждае от нов договор, който трябва да бъде изработен след изборите през май 2014 г.(25)..

Както свидетелства френския Le Monde известният немски социолог Урлик Бек (Ulrich Beck) публикува на страниците на италианския вестник La Repubblica

“Един апел за Европа и против популизма”. Още в началото на своя апел подписан от такива известни европейски учени и политици като Zygmunt Bauman, Daniel Birnbaum, Jacques Delors, Jurgen Habermas и мн. др., Урлих Бек пита: “Каква Европа желаем ние?(...)Ако ние желаем по-малко Европа като Дейвид Камерън, дирижирана от императивите на пазара, или ние желаем друга Европа, която регулира пазара с демократични правила, както заяви председателя на Европейския парламент Мартин Шулц?” Урлих Бек е за тази “втората Европа” на демократичните правила и социалната справедливост. (26)

В духа на “Апела” на Урлих Бек е и публикуваната на блога на френския автор Raoul Marc Jennar - “ляв еко-социалист”, както той сам се назовава, голяма статия “Où a l'Union des peuples d'Europe! Non a l'Union europeene!” (“Да, на Европа на народите! Не, на Европейския съюз!”)

Още в началото на своята статия Раул Марк Женар заявява, че “балансът на Европейския съюз (до сега - б.м. П. Г.) е един внушителен неуспех” “Демокрацията и социалната справедливост са големите задължения на тази европейска конструкция, която, - продължава авторът -, ако перефразираме Пиер Бурдьо, е добър пример на демократична и социална деструкция.” Според Р. Женар ЕС се “е оказал не инструмент за просперитета на народите, а за тяхното заробване.” В подкрепа на тази горчива констатация можем само да добавим, че неолiberaлизма, пазарният фундаментализъм навсякъде където бяха приложени неговите принципи и подходи доведе до подмяна на принципите и ценностите на демокрацията с господство на олигархиите, на свободата и социалната справедливост с дълбоки социални разслоения и бедност за огромни маси население. “Бедността и безработицата – пише авторът – са в размери непознати от един век.” Авторът изказва своята силна неприязън към факта на финансовата и политическа зависимост на ЕС от САЩ, а ще добавим, и военна чрез НАТО. Според неговите думи готвения от ЕК на ЕС “голям трансатлантически пазар подготвя колонизацията на 28-те страни-членки от американците”, за които ЕС “е един феодал”. Р. Женар завършва своята статия с ново потвърждаване на своята въвеждаща идея, че “този ЕС е отрицание на демократичния и социалния идеал на народите на Европа” и той призовава: “неговия неуспех, изисква действие” и това действие “е скъсване, разрив” с подмяната и установяване на действително демократичен и социален съюз на народите на Европа.(27)

И макар, че в този доклад не се разглеждат сложните и противоречиви отношения между ЕС и САЩ тук не бихме могли да подминем въпроса за готвения и обсъждан по принцип “на тъмно” от евробюрократите Договор за Трансатлантическа търговия между ЕС и САЩ. Дори и най-доброжелателните анализи от страна на автори от ЕС не могат да скрият страховете от рисковете след подписването на този Договор, чието обсъждане започна през юли 2013 г. и трябваше да завърши с неговото подписване в края на 2014 г., но поради съпротивата на някои среди в ЕС, сред които се откроява Сеголен Роял - министър на екологията на Франция и бивш кандидат-президент, подписването все още не е факт. Факт е обаче, че този най-голям свободен пазар между двата субекта ЕС и САЩ с 800 млн. население ще обхваща 40% от световната търговия. Това ще осигури около 2 млн. нови работни места в ЕС и приходи от над 120 млрд евро годишно. Но този договор също ще открие европейските пазари за химическата индустрия на САЩ с нейните дъмпингови цени, а също така храните от ГМО и цяла редица проблеми свързани с аграрната сфера.(28)

За демократичното и социално бъдеще на Европа е посветена 7 книга от изданията на Фондацията на името на Хайнрих Бьол “Die Zukunft der Europaeschen Demokratie”. В тази колективна монография с немската основателност са разгледа-

ни широк кръг въпроси начинаей от измеренията на културната идентичност на Европа и новия тип демократично управление не просто на голямо пространство и 507 млн души, а като демократични принципи, ценности и институции на различни държави обединени в един уникален съюз, постигнат по пътя на един свободен избор. Предложени са огромен брой идеи за демократични реформи в духа на епохата, които трябва да усилят хоризонталните структури и връзки в системата на Съюза и по този начин да повишат икономическата и социална ефективност на приеманите решения, да гарантират повече свободи и заедно с това повече инициативност и отговорност от гражданите на Европа за нейния просперитет и бъдеще.(29)

Може би като заключение на краткия анализ на проекта на социалистите на Европа за повече демократична и социална Европа ще приведем коментара на Edgard Bulman, "Mehr Europa!"направен по повод на Нобеловата награда за мир, която получи миналата година ЕС. В този коментар се привеждат основните принципи и идеи, които ще следват германските социалдемократи за реализиране на заложените от "отците" създатели на ЕС идеали. В документа "Нови договорености за една по-добра Европа" Социалдемократическата партия на Германия се казва: "Ние искаме да спечелим нови договорености за Европа. Договорености за една по-добра Европа, която е демократична в своите основни положения и социална в основните си направления".

В тази Европа, както подчертава авторът, трябва да има повече свобода за гражданите, повече солидарност, повече справедливост, с единство в културното си многообразие. Тази "Европа не е само икономическо и финансово пространство. Европа е много повече". Е. Булман посочва, че в резултат от следваната досега неолиберална политика всички страни на ЕС "стоят пред опасността да загубят едно цяло поколение. Младите хора нямат перспектива нито за работа, нито за образование. "Ние се нуждаем от политика за нова, демократическа, социална, ясна Европа, в която отново да има възможност за съвместен културен растеж в многообразие със силно единство". Авторът завършва отново с призива, че "ние се нуждаем от повече Европа, не по-малко!, и че "нашата задача е да развием по-нататък този проект за мир."(30)

Макар и неукрепнали като водещи тенденции в ЕС се забелязват сложни и дълбоки процеси на укрепване на идеите за социалността, която трябва да отхвърли господството на олигархичните структури ("Сириза"- Гърция, Podemos – Испания), появяват се все по-мощни движения, които искат да съхранят културната християнска идентичност на Европа (PEGIDA - Германия). С една дума, освен евробюрократичните кръгове в ЕС, заети с изпълнение на цели в името на чужди на Европа интереси, в цяла Европа текат сложни процеси в дълбоките пластове на обществата, които търсят решение от липсата на хоризонт за европейците.

С). Ако представителите на десните консервативни политически сили в ЕК и ЕП, а и в самите национални държави-членки на ЕС искат усиление на неолибералните принципи и подходи и усиление на политическата роля на Центъра (ЕК и ЕП) и превръщането на ЕС от Съюз в една Федерация, пък макар и нова с неясни структури и правомощия, а представителите на левите социалистически и социалдемократически политически сили в ЕС искат възстановяване на демократичната, социална и културна идентичност на ЕС, "повече Европа", в съответствие със заложените в този уникален проект идеали, то националистическите и патриотически политически сили в ЕС без да предлагат ясни икономически и социални програми отхвърлят бюрократизирането на ЕС и възстановяване на самостоятелността, достойнството и националния суверенитет на отделните държави-членки, които да се освободо-

дят от диктата на САЩ и да провеждат една свободна външна политика с азимут не само на Запад, но и на Изток.

2.7. Колкото и кратко да са представени трите доминиращи на този етап проекта за бъдещето на Европа, на ЕС те ни дават достатъчно основания да говорим за три главни тенденции, от чийто сблъсък или явна доминация ще се определя бъдещето на ЕС.

Тези три главни тенденции, които лягат в основата на вероятните сценарии за близките десетилетия са:

Първа, продължаване на политиката от последните десетилетия и усилване на ролята на централните органи и институции на ЕС, за да се превърне той в близко бъдеще в една “нова федерация” Но това означава задълбочаване на социалните проблеми на ЕС, увеличаване на безработицата и бедността, което на свой ред ще го отслабва като лидер на цивилизацията и ще го маргинализира. Този упадък ще предизвика бурни протести и въълнения на големи маси от хора, особено в най-засегнатите страни на юга и изтока на Съюза и възможно насилствени действия за взимане на властта. Накратко, тази тенденция не вещае нищо добро на населението на ЕС.

Втора, връщането към исконните принципи и идеали на проекта за Нова Европа в лицето на политиката на левите социалистически и социалдемократически сили за регулиране на пазара и усилване на демократичните и социални принципи на развитие на ЕС ще успокои народите на Европа, но ще предизвика силната съпротива на олигархичните – финансови структури, които ще загубят влияние върху публичната политика на “пазара без край”, на трупане на печалби и конфронтация с Русия, Китай, Иран и т.н. Ще бъдат предизвиквани изкуствени финансови кризи в едни или други страни в зависимост от политиката на националните правителства. Накратко, независимо от подкрепата на широки маси население тази тенденция също не обещава едно спокойно бъдеще на ЕС.

Трета, тази тенденция е най-неясна и освен старите политически образци в Европа от преди Втората световна война тя няма ясни визии за бъдещето на ЕС в условията на глобалната епоха. Като реакция срещу така провежданата глобализация и наднационална интеграция тя не предлага варианти за успешно вписване на националните държави за нов тип справедлива интеграция и глобализация в съответствие с обективните закономерности на общественото развитие. Най-вероятно тя ще бъде коректив на една “лява” социалдемократична политика или яростна опозиция на десните неолиберални политически сили...

Но факт е, че от геополитическа и геоикономическа гледна точка в голяма степен бъдещето на Европейския съюз ще се определя от характера на неговите отношения със САЩ от една страна, и с Русия и Китай, от друга. Може открито да се каже, че ако ЕС продължи политиката си на зависимост от САЩ, то той неминуемо ще трябва да противостои в една или друга степен на Русия и на Китай. Но, ако ЕС възвърне самостоятелността си и провежда независима външна политика в съответствие със своите исконни интереси, то той ще партнира и със САЩ, и с Русия и Китай и ще издигне авторитета си не само на водещ геоикономически, но и на важен геополитически “играч”, защото има опита, традициите, авторитета и потенциала на балансиран глобален фактор в геопространството. В това отношение и ЕС стои пред избор на политика/политики.

И ако на запад и въобще в голяма степен бъдещето на ЕС ще се определя от отношенията му със САЩ и от това дали тези отношения ще се развият в благоприятна за ЕС посока като отношения на партньорство от особен ранг или ще продължи доминацията на САЩ над ЕС и третирането на Съюза като “протекторат на

САЩ” по циничното признание на Зб. Бжежински от неговата “Голяма шахматна дъска” (1997г.), то на изток определено бъдещето на ЕС ще се определя от характера на отношенията му с Евразийския икономически съюз.

III. ЕВРАЗИЙСКИЯТ СЪЮЗ – ИСТОРИЧЕСКИ, ИКОНОМИЧЕСКИ И ДУХОВНО-КУЛТУРНИ ПРЕДПОСТАВКИ ЗА ИНТЕГРАЦИЯ

Както е известно 29 май 2014 г. в столицата на Република Казахстан г. Астана в тържествена обстановка беше подписан Договорът за образуването на Евразийския икономически съюз (ЕАИС) между Руската федерация, РКазахстан и РБеларус. Изграден върху основата на Митническия съюз между трите държави, който започна да функционира през 2011 г. Евразийският икономически съюз започна своята работа от 1 януари 2015 г. Окончателното правно оформяне на всички въпроси трябва да завърши през 2018 г. Още през октомври 2014 г. към трите страни се присъедини Армения, която по думите на президента Серж Саргсян искаше това да стане още до 15 юни 2014 г. и Киргизия, която според думите на президента Алмазбек Атамбаев искаше да посрещне 1.01.2015 г. като член на ЕАИС. Тя вече е редовен член на ЕАИС.

За българските и европейските читатели и политици, които често слушат от високо ниво разни невежествени изказвания и писания ще бъде интересно да разберат нещо за историческата идея за Съюз Евразия и за каква Евразия става дума.

Малцина българи, както и не много руснаци, беларуси и казахстанци, а вероятно още по-малко представители на другите народи на бившия Съветски съюз и на Европа знаят, че идеята за “Съюз Евразия” се ражда в София – България през лятото и есента на 1921 г., когато групата офицери от “Бялата гвардия” – княз Николай С. Трубецкой, граф Пьотр Н. Савицкий, Пьотр Сувчинский, Георгий Флеровский и др. се оказва в София. Тук през август те публикуват първия сборник “Исход ко Востоку”, а през октомври втори сборник със същото заглавие. На 21 септември 1921 г. групата публикува Манифест “Съюз Евразия”. В Манифеста и в Сборниците групата руски високоинтелигентни офицери, към които впоследствие се присъединява и сина на великия руски учен Владимир И. Вернадский Георгий Вл. Вернадский, развиват Евразийската идея, която отричайки европоцентризма обосновава принципите на полицентризма на световната история. По-конкретно в тези сборници, а в впоследствие и в “Евразийски вестник”, издаван в Берлин до началото на 30-те години на XX в. тези руски интелектуалци, прокудени от родината си, развиват идеите за единното историческо, ландшафтно, климатическо, културно, икономическо, социално и политическо развитие на народите от Евразия – пространството на Земята, което започва от тясната част на Източна Европа между Балтийско и Черно море, обхващайки Великата степ и Сибир, върви по билото на Кавказ, включва Каспия и опирайки се на юг в Памир, Хиндикуш и Тяншан, пустинята Гоби стига до Тихия океан на изток и на север до Северния ледовит океан.

С други думи, това пространство, което обхваща десетки страни и стотици народи, не е нито Азия – Китай, Индия и Иран, нито Близкия изток, нито Западна Европа с техните специфични истории, култури и цивилизации. В това пространство преминават вълните на хуните (III-V в.) и вълните на тюркските народи (VI-IX в.), формира се Киевска Рус и другите руски държави (IX-XIII), Монголската империя (XIII-XV в.) и след нейния разпад възхожда Московска и цялата останала Русия и цяла редица държавни образувания в средна Азия. В това пространство се формира особен етнически субстрат от синтеза на много народи със своя специфична култура и менталитет.⁽³¹⁾ Това пространство в началото на XX в. Хилфорд Макиндър нарече “Хар-

тленд” или оста на Земята. Върху идеята за контрола над това пространство и не позволяване то да се обедини са изградени всички геополитически доктрини на Великобритания и САЩ от Х. Макиндръ до Зб. Бжежински. Това обяснява много събития през ХХ в. и особено след Втората световна война до днес.

През 30-те години на ХХ в. до тези идеи достига и синът на Анна Ахматова и разстреляният от ЧК поет Николай Гумилъв Лев Н. Гумилъв, за което заплаща с 14 години каторга в Сталинския ГУЛАГ. За мен Л.Н. Гумилъв е последният от великата фаланга “евразийци”. Днес в Русия и постсъветското пространство има много последователи на тази идея, която роди движение и политически и икономически решения.

Под влиянието на тези идеи, които се включиха в кръга на моите научни интереси още през 80-те години на ХХ в., което и доведе до създаването на Център за политологични изследвания Евразия през 1993 г., възстановен като Геополитически център Евразия през 2010 г., бидейки Извънреден и Пълномощен посланик в Беларус и наблюдавайки не особено ефективното функциониране на структурите на ОНД (СНГ) лятото на 2008 г. написах статия “Нужен ли ЕвРАС и как он възможен?” и писмо, които отправих до президентите на РФ – В.В.Путин, на Казахстан – Н.А. Назарбаев и на Беларус – А.Г. Лукашенко. Единствено тогава чрез посланика на Казахстан в Беларус А. Смирнов ми отговори с благодарност президентът Н.А. Назарбаев. Но именно Н.А. Назарбаев още през 1994 г. в една своя лекция пред МДУ “М.В.Ломоносов” беше издигнал идеята за създаването на такъв Евразийски икономически съюз.

Както е добре известно, 4 ноември 2011 г. президентът В.В.Путин заяви: “Будем строить ЕвРАС!” Поддържаха го президентите на Казахстан и Беларус. Тогава и някои вестници в Русия и Беларус публикуваха моята статия. Работата е, че една стара велика идея беше пусната в практическо движение. Разбира се, веднага се обявиха и противниците на тази идея. В лицето на бившия секретар на Държавния департамент г-жа Хилари Клинтън беше обявено намерението да се направи всичко, за да не се възстанови “бившия СССР”. От време на време ѝ пригласяше и българския президент Р. Плевнелиев. Но това произтичаше от голямото неразбиране за какво всъщност ставаше дума.

Евразийският икономически съюз не само, че не е опит за възраждане на СССР, което се вижда от принципите, върху които се изгражда, но не е и просто “културна и геополитическа алтернатива на ЕС”, както смята Jeffrey Mankoff (32), а усилие да се решат множество въпроси от икономически характер на Русия и другите страни от бившия Съветски съюз и Царската Руска империя установявани векове и внезапно възникнали като държави след разкъсването на това пространство през 1991 г. при разпадането на СССР. Това е опит да се включат Русия и другите страни в процеса на глобализацията и наднационалната интеграция на това огромно пространство. И това право на руския, казахстанския и другите народи от Евразия не засяга никой друг народ и съюз и не представлява опасност за никой.

ЕвРАИС, който се формира върху носещата конструкция на Митническият съюз между трите държави, към които се присъединиха Армения и Киргизия, няма никакви политически амбиции и ще бъде един нов мощен икономически съюз с над 180 млн. население. Той заема географски огромната част от пространствата на Евразия с почти 20 млн. кв. клм. площ. Този Съюз разполага с огромни природни богатства като прясна вода, гори и руди. На него се падат 20% от световните запаси на газ и 15% от запасите на нефт. Това означава, че ЕАИС (Евразийският икономически съюз) ще бъде именно онова мощно икономическо звено, което ще свързва Ев-

ропейският съюз (ЕС) с бурно развиващият се Азиатско-Тихоокеански регион – Китай, Япония, Индия, Виетнам, Р.Корея и т.н. И още, едно е връзката на ЕС по суша с този регион през Беларус, Русия, Казахстан до този регион и друго е да се обикаля света. Освен съществуващите транспортни връзки в хода е строителството на нови магистрали от запад до изток.

Затова тук негативна към формирането на новия икономически съюз може да бъде само политиката основана на хегемонистки геополитически интереси за доминация над едно разкъсано и слабо пространство. И ако за САЩ такава позиция е обяснима, то обратното, Европейският съюз само ще спечели от икономическото консолидиране на това пространство. Затова са необясними реакциите на редица европейски политици, а също на контролираните медии, които говорят за възраждане на Съветския съюз и за някаква митична “съветска” опасност. От редиците на управляващите десни и консервативни партии в ЕС се предпочита политиката на конфронтация и хвърлената в пламъците и жертвите на Гражданската война Украйна беше жертвения агнец на тази политика. Крайно време е ЕС да разбира своите истински интереси и да ги следва и отстоява. Но за това е необходимо както призовават водещи творци на духовната култура “Европа да бъде повече Европа!”, а не нечий протекторат, като каквото я определи в своята книга “Толямата шахматна дъска”(1997г.) Зб. Бежижнски..

IV. КОНФРОНТАЦИЯ ИЛИ ДИАЛОГ И СЪТРУДНИЧЕСТВО?

От отговора в практическата политика зависи какъв път ще поемат Европейският съюз и Евразийският икономически съюз след преодоляване на недоразуменията около Украйна, довели до тежка Гражданска война в тази страна и последвалите санкции и контрасанкции между ЕС и Руската федерация.

Очевидно е, че пътят на конфронтация е път наникъде, път без изход и с тежки последствия за страните и народите на двата Съюза. И без да се омаловажават действията на Русия, не може да се премълчава, че по същество напрежението между ЕС и Русия, а следователно и с Евразийския икономически съюз е резултат повече от сблъсък на геополитически интереси, при това в по-голяма степен чужди на ЕС, но налагани му от неговия първостепенен съюзник САЩ. Следователно, за снемане на напрежението са необходими както освобождаване на политиката на ЕС от идеологически и геополитически подходи, така и ненамеса на Русия в избора на политика на държавите от бившия Съветски съюз и съсредоточаване върху собствените си икономически и социални проблеми.

В условията на толкова много опасности и заплахи от глобален характер за цялото човечество политиката на конфронтация между два от водещите блока на съвременната цивилизация Европейският съюз и Евразийския икономически съюз е не само и просто контрапродуктивна, но допълнително усилва заплахите от катастрофа.

За да не се случи това, на първо място е необходима радикална промяна в геостратегиите на Европейския съюз и Русия, респ. Евразийския съюз.

1. За да запази и укрепи своя авторитет като геополитически и геоикономически фактор ЕС трябва да преразгледа своята стратегия за експанзия навън, т.е. към непрекъснатото разширяване и да се съсредоточи в границите на автентичното пространство на Европа като развие неговата индустриална мощ и конкурентоспособност, неговата културна идентичност като изградена върху принципите на юдео-християнската и елинско-римската култура цивилизация. В това отношение може да му служи като пример историята на най-мощната страна-локомотив на Съюза –

Германия, която след серия войни и завършилите с национална катастрофа Първа и Втора световни войни след 1945 г. се съсредоточи в себе си и завоюва безвъпросно лидерството си в Европа и високия авторитет в целия свят.

2. При изграждането на Евразийския икономически съюз Русия трябва категорично да се откаже от каквито и да са претенции за хегемонизъм и върху принципите на равенството и уважението на политическия суверенитет на държавите, които се включват в него да модернизира това пространство и го изведе в предни позиции с възможности да бъде важен фактор в решаване на множеството проблеми на своите народи..

3. Само върху основата на принципите на взаимното уважение и партньорство Европейският и Евразийският икономически съюз ще могат да бъдат не само полезни на своите държави и народи, но и ще могат да издигат и решават стратегически множество въпроси, свързани с глобалните интереси на човечеството.

4. Своя голяма роля в този диалог може да реализира България като равнопоставен член на ЕС, но не забравящ нито историческите си корени в пространствата на Евразия, нито силните културни и цивилизационни традиции и само до преди десетилетия силните икономически връзки с държавите и народите от това пространство. Дошло е време българския политически елит да осъзнае гибелните за страната и народа ни едностранчиви подходи в нашата история и да строи своите икономически и културни азимути във всички направления и възползвайки се от геостратегическата си позиция на границата между Европа и Азия и не забравящ историческите и културни корени на България в пространствата на Евразия да бъде посредник, медиатор на диалога и сътрудничеството между Европейския съюз и Евразийския икономически съюз. От това ще спечели не само народът на България, но и народите на Европа и Евразия.

ЛИТЕРАТУРА

Hanns W. Maull, World Politics in Turbulence, IPG, 1/2011

Fl. Gartmann, J. Uorge, V. Medik, Eurokrise. Ein Gespenst namens Europa, Spiegel online, 10.11.2011

World Economic Forum/ Annual Meeting 2013. Resilient Dynamism, Davos-Klosters, Switzerland 13-27 January 2014

Europa und die Krim-Krise, Politische Studien 455, Mai/Juni, 2014

Вж. П. Ганчев, Д. Димитров, Бъдещето на Европа (Предпоставки, тенденции и перспективи на ЕС), С., Ъ Рива, 2004; П. Ганчев, Европейският съюз: ситуацията днес – проблеми, тенденции и прогнози, сп. Международни отношения, №4, 2013

Срвн. Michael Sutton, Anthony Hartley et son idée de l'Europe, Commentaire, №139, Automne 2021, p. 743 etc.

Fl. Gartmann, J. Uorge, V. Medik, Eurokrise... Ibid.

Timothy Carlton Ash, The Crisis of Europe (How the Union Game Togetehr and Why Its Filling Apart), Foreign Affairs, September/October 2012, p. 2-15

Philippe D'Iribarn, Conceptions de la liberteet Union europeene, Commentaire, №130, Automne, 2012, p. 735-741

Die Energiewende in Europa, Politische Studien, August 2012

Вж. Михаил Апостолов, Геополитически измерения на конфликта в Сирия, Сп. Дипломация, Електронно издание, март 2014

Вж. Арабист: Страны Залива озабочены тем, что Катар встал на сторону Ирана, в www.Pravd.ru, 503.2014

- Fueren heist nicht dominieren (Wie Deutschvland seinen Part in Europa spielen sollte), Internationale Politik, Mai/Juni 2012, s. 8-13
- Gedeon Rachman, Anwalt der Globalisierung (Wenn Deutschland fueren will, muss es Werte staerker vertreten), Internationale politik, Mai/Juni, 2012, s. 14-20
- Hans Kundnani, Was fuer ein Hegemon?(BerlinerPolitik fuer zu keinem deutschen, sondern einem chaotischen Europa), Internationale Politik, Mai/Juni, 2012, s. 21-25
- Gally Lavach, Immigration and Politics in the New Europe, Reinventing Bordres, Cambridge University Press, 2004
- Jan-Werner Mueller, Eastern Europe Goes South (Disapearing Democracy in the EU's Newest Members), Foreign Affairs, March/April 2014
- Moises Naim, Mafia States (Organized Crime Takes Office), Foreign Affairs, May/June 2012
- Judy Demsey, Einsatz fuer Europas Werte, Internationale Politik, Mai/Juni 2012, s.34
- Michael Foessel, Marin le Pen ou la capitation des "invisibles", Espri, Fevrier 2012
- Europaeische Parlament (Aktuelles Europa nach der Krise EU-Abgeordnete diskutieren Zukunft der EU)
- Dr. Nathan Warsczawski, Die Zukunft der Europaeishen Union, The Huffington post Politik Eurokrise, Spiegel online, 23.06.2012
- Редина, Нация, семья на свалку Европы, www.Pravda.ru, 5.01.2014
- Hans Wolfgang Platzer, Europaeische Integration:Ausbau oder Ruecbau? Barrieren und Pfade einer demokratischen und sozialen Integrationfertiefung, Internationale Politik und Gesellschaft, Themen 2014
- Un apel pour l'Europe et contre le populisme, Le Monde.fr, Courier International, 28 Mars 2014
- Raul Marc Jennar, Oui a l'Union des peoples d'Europe! Non a l'Union europeene, Mediapart/le journal, blog.jennar.fr, 4 Fevrier, 2014
- Chancen und Risiken des Transatlantischen Freihandelabkommens, Politische Studien 455/ Mai/Juni 2014
- Die Zukunft der Europaeische Demokratie, Band 7, Heinrich Boel, Schtiftung, 2012
- Edelgart Bulman, "Mehr Europa!", Den Friedensnobel preis gab es nicht fuer Austeritaet politik, Ein Kommentar Internationale Politik und Gesellschaft, Themen 2014
- Вж. Петко Ганчев, Завет "великих евразийцев" и будущее народов Евразии, в "IX Евразийский научный форум "Наследие Л.Н.Гумилева и современная Евразийская интеграция", 10-11 10/11, 10. 2012, Астана, с. 441-450
- Jeffrey Mankoff, Russia's latest Grab/How Putin won Crimea and last Ukraine, Foreign Affairs, Mai/Juni 2014, p. 66

ЕВРОПЕЙСКИЙ СОЮЗ И ЕВРАЗИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ СОЮЗ: КОНФРОНТАЦИЯ ИЛИ ДИАЛОГ И СОТРУДНИЧЕСТВО?

Резюме

В статията са анализирани четири групи проблеми:

Първата група проблеми е свързана със задълбочаващата се икономическа и социална криза в Европа и нарастващото напрежение между ЕС и Русия след събитията в Украйна, които дават израз на дълбок сблъсък на цивилизацията, произтичащ от различните ценностни системи на народите в Западна и Източна Европа и от тяхната различна историческа съдба през вековете.

Втората група проблеми е свързана с причините за кризата в ЕС, тенденциите и перспективите оформени след изборите за Евро-парламента.

В третата група проблеми се дискутират историческите, икономически, културни и други причини за започналия процес на интеграция на постсъветските държави и формирането на Евразийския икономически съюз.

В заключителната четвърта група проблеми са указани принципите, които трябва да формират основа за бъдещото развитие на интеграционните процеси в ЕС и Евразийския икономически съюз и перспективите за бъдещ ползотворен диалог и сътрудничество в интерес на народите на Европа и Евразия.

Ключови думи: Европа, Европейски съюз, икономически и социални кризи, тенденции и перспективи, Евразийски икономически съюз, интеграция, бъдещо развитие, диалог, сътрудничество и др.

EUROPEAN UNION AND EURASIAN ECONOMIC UNION: CONFRONTATION OR DIALOG AND COOPERATION?

Abstract

In this article four groups of problems are analyzed:

The first group of problems is related to the deepening economic and social crises in Europe and growing tension between EU and Russian Federation following the events in Ukraine, which give expression to a deep clash of civilization, coming from the different value systems of peoples in Western and Eastern Europe and from their different historical fate through the centuries.

The second group of problems is related to reasons for the crises in EU, tendencies and perspectives shaped after the elections for Euro-Parliament.

In the third group of problems are discussed historical, economic, cultural and other reasons for the initiated process of integration of the post-soviet countries following the formation of the Eurasian Economic Union.

In the conclusive forth group of problems are enlisted the principles, which should form a base for the future development of integration processes in EU and Eurasian Economic Union and the perspectives of a future successful dialogue and cooperation in interest of peoples of Europe and Eurasia.

Key words: Europe, EU, economic and social crises, tendencies and perspectives, Eurasian Economic Union, integration, future development, dialog, cooperation, etc...